

SULYOK LÁSZLÓ

Az egyetemista nemzetőr

2. rész

A szomszédos Borsod–Abaúj–Zemplén megyéből került fiatal szakemberként Nógrád megye székhelyére, Salgótarjánba, 1963-ban. A Salgótarjáni Acélárugyárban kapott végzettségének megfelelő munkát. Kohómérnök, kohóipari gazdasági mérnök. Az 1956-os forradalom és szabadságharc Észak-Magyarország ipari fellelővárában, Miskolcon érte: a Rákosi Mátyásról elnevezett Nehézipari Műszaki Egyetemen tanult. Nemzetőr-szolgálatot teljesített a „dicsőséges, szép napok”-ban. Az átélt élmények olyan mély nyomokat hagytak benne, hogy később, már érett fejjel és kellő rálátással, versekben is megemlékezett 1956-ról, s olykor előadásokat is tartott róla, például a Salgótarjáni Erdély-Körben. Az eltelt évtizedek izzig-vérig salgótarjánivá formálták dr. Kúti Istvánt, aki sokoldalú érdeklődését, erős kíváncsiságát, szókimondó, kritikus, egyben segítő attitűdjét a mai napig megőrizte.

Miután október utolsó napjaiban győzött a forradalom, és október 28-ától hivatalosan is lehetővé vált a nemzetőrség szervezése, ettől kezdődően a korábbi egyetemista rendfenntartók is nemzetőrökként teljesítettek szolgálatot. A november 4-ei időpontot pedig nyilván azért hangsúlyozta, mert akkor támadt Magyarországra a szovjet hadsereg, mindenféle előzetes bejelentés nélkül – persze igen furcsa lett volna egy szövetséges államtól, a korábbi „felszabadítónk”-tól hadüzenetet kapni –, irtózatos emberi és technikai túlerővel, a legkorszerűbb fegyverekkel. Abban az időben ez a hadsereg volt a világon a legerősebb. Miként emlékszik vissza erre a kárhozott napra?

Akkor reggel, úgy emlékszem, nem a megszokott módon ébredtünk, hanem ágyúszóra, géppuska- és egyéb fegyverropogásra. Ez volt az „internacionalista ébresztő”, hogy úgy mondjam... Előző nap, szombaton épp hazaugrottam a szüleimhez, a Sajónémeti Vízműtelepre, hogy megnyugtassam őket, nincsen semmi gond, semmi baj, hétfőn folytatjuk a ta-

nulást, vége lesz a sztrájknak. A „dióverő puskával” mégsem akartam utazni, ezért elkértem a szobatársam pisztolyát, a Diákparlamenttől pedig kértem fegyverviselési engedélyt, és így utaztam haza. Este, hazulról visszatérve, azzal feküdtem le, hogy reggel megyek a nyomdához szolgálatba. És akkor, november 4-én reggel az oroszok „zenés ébresztőjére” ébredtünk. Az egyetemet az éj leple alatt szovjet páncélosok vették körül.

Én az I-es diákszállóban a 3. emeleten laktam, ott voltam szintfelelős az egyik évfolyamtársammal. A mi ablakunk a II-es diákszállóra nézett. Félelmetes volt, amikor annak az épületnek az ablakait géppuskával és géppisztollyal végigpásztázták, félelmetes volt hallani azt a csörömpölést. Az üveg a betonjárdára hullott, és utána néma csönd. Majd hallottuk a jajgatást, azokét, akiket találat ért... Akadt olyan lelkes fiú, köztük az én szobatársam is, aki mindjárt lőni akart. Az asztalról felkapta a pisztolyt, és az ablakból akart lőni. Hát persze, mondtam erre, észnél legyél már, túlerővel szemben nem lehet lőni. Miután a II. diákszálló felől is lőtték az épületet, sikerült lebeszélnem arról, hogy az ablak közelébe menjen. Hadd menjenek el először az ablakok alól, mondtam... Az épület mindkét oldala kapott lövéseket, különböző fegyverekből. A diákszálló velünk ellentétes másik oldala, a szemben levő szoba a támadó tankoktól kapott belövést. A földszinti mosdóhelyiségbe kézigránátot is bedobtak. Volt, aki már akkor, korán reggel zuhanyozott vagy mosdott, közjük dobták be a kézigránátot. Az egyik fiúnak elvitte a lábát... Két első éves hallgató pedig halálos lövést kapott. Kiss Gábor gépészmérnök-hallgató épp az ágyában emelkedett fel a harci zajokra; Nógrád megyei volt, Héhalmon lakott; és Kölber Gábor bányagépész-hallgató halt meg, ágyában fekve érte a halálos lövés. Reményt keltő, boldogabb jövőt ígérő, fiatal életetek oltott ki az értelmetlen lövöldözés.

Naiiv a kérdésem, tisztában vagyok vele, mégis felteszem: nem lehetett volna valahogyan elkerülni ezt a támadást?

Hát, ki tudja... Illetve el lehetett volna kerülni, ahogy én azt a későbbi visszaemlékezésekből tudom meg gondolom... Persze a november 4-ei éjszakának a történetében nincs egyetértés közöttünk... Az egyik verzió szerint a Diákparlament vezetői egész éjjel tárgyaltak az oroszokkal, miközben az összes diákparlamentari és fegyver-nyilvántartási iratot igyekeztek megsemmisíteni, hogy ne maradjon bizonyíték. Megegyeztek az oroszokkal, hogy nem lövünk. Ezt a hangosbemondó is közölte, de az épület tetején helyet foglaló géppuskásokhoz nem hallatszott fel, és a zűrzavarban senki nem értesítette őket az egyezségről. Úgyhogy amikor hajnal-

ban megindultak a szovjet tankok a diákszállók felé, géppuskasorozat fogadta őket. És a válasz az volt, amiről már beszéltem: tankágyúzás, géppuska- és kézfegyver-sorozat... A hangos híradóban a géppuska megszólalása után állítólag olyan szöveg is elhangzott: „Marhák! Ne lőjetek, mert megegyeztünk!” Aki ezt igazolni tudná, az a Diákszálló vezetője – Fekete Simon évfolyamtársunk – Kanadában él, de már csak angolul lehet vele levelezni. Tudomásom szerint feltették neki ezt a kérdést, de nem adott rá egyértelmű választ... És vannak, akik azt állítják, hogy a Diákszálló vezetője nem tárgyal az oroszokkal... Hát, tudja Isten, mi az igaz.

Az viszont igaz, hogy nagy pusztítást vittek végbe a szovjetek.

Igen nagyot. Lőttek még dumm-dumm golyóval is. Ez egy speciális lövész, s az a jellemzője, hogy becsapódáskor robban. Szörnyű roncsolást végez az ember testében. A nemzetközi egyezmények tiltják is az ilyen lövedékek használatát. Mégis lőttek vele az oroszok. Salgótarjánban is, amit idekerülesem után hallottam valamikor. Meg Isten tudja még, hogy hol. Ők nem voltak válogatósak, tudjuk, megtapasztaltuk... És a diákszállónk kapott gránátlövést is... Majd utána, mint mondtam, csend lett, illetve jajgatás, jajgatás.

Szörnyű lebetett...

A lövöldözés megszűnte után az orosz katonák bejöttek a diákszállóba. Hole ruki! Fel a kezekkel! – kiáltozással kitereltek bennünket az I-es meg a II-es épület közé. Hideg volt az a reggel, jól emlékszem. Szedjük össze a fegyvereket, hordjuk ki a szállóból – parancsolták. Mi erre nem voltunk hajlandóak. Abból a megfontolásból, hogy ha valamelyik marcona orosz katona, aki nem tud a parancsról, meglát fegyverrel a kézben bennünket, könnyen lepuffanthat, mert nem fogja tudni, hogy most éppen összegyűjtjük a fegyvert, vagy éppen ő ellene akarjuk felhasználni. Ugyhogy az I-es diákszállóból az állig felfegyverzett katonák cipelték ki a „dióverő puskákat” és az egyéb fegyvereinket. Az oroszok ezután visszaengedtek az épületbe felöltözni. A szobámba visszatérve vettem észre, hogy a nagyapámtól kapott karórám eltűnt az asztalról. Ellenforradalmi tevékenysége miatt letartóztatták – gondoltam gúnyosan. Amikor újra sorakoznunk kellett a diákszálló előtt – nem tudtuk, hogy mi lesz a sorsunk –, a tolmácsot egyre csak arra kértem, hogy kérje vissza a karórámat. Szerencsére volt annyi esze, de ezt akkor másképp gondoltam, nem fordította le a kérésemet, az őrzők között pedig nem volt olyan orosz katona, aki értett volna magyarul... Nálunk nem úgy cselekedtek az oroszok,

hál' Istennek, mint a veszprémi egyetemnél. Ott azonnal kopaszra nyírták a diákokat, alul-felül, és nyitott kocsival irány Munkács felé. Ezt hosszú ideig nem mondták el senkinek. Csak később tudtam kiszedni én is a vegyész kollégáimból, hogy te, ezt meg ezt beszélik. Hát persze hogy ezt beszélik, engem is elvittek Kárpátaljára, felelte. Nem szabad volt róla beszélni. Azt sem tudták a szerencsétlenek, hogy meddig viszik őket, Munkácsig vagy akár Szibériáig. *[A szovjet és a magyar hatóságok nagyon sokáig tagadták a deportálás tényét. Igazán csak a '80-as évek vége felé vagy még később, a rendszerváltoztatások után ismerték el. Ekkor járhattak utána a kárpátaljai magyar történészek is. A szovjet titkosszolgálat, a KGB ungvári archívumában 30 vasikos iratköteget találtak az 1956-os magyar deportáltakra vonatkozóan. A vallatási jegyzőkönyvek október 27-étől december végéig keltezettek, 13 magyarországi településről 846 nevet tartalmaznak. A magyarokat hat településen tartották fogva. Ezek: Ungvár, Munkács, Sztrij, Drohobics, Csernovci és Sztanyiszlav. – S. L.]*

A miskolci egyetemisták tehát jobban jártak, mint veszprémi társaik, önöket a szovjetek futni hagyták. Mint szabad ember, mihez fogott ezután?

Mivel hazautazásra akkor nem volt lehetőségem, éjszakára a diákszállóban maradtam. Az oroszok azzal a feltétellel engedtek el bennünket, hogy nincs semmi ellenállás, ha egyetlen lövés is elhangzik, a tankok, melyek körbevettek bennünket, újra lőni fogják a diákszállót. Éjszaka ugyan, emlékszem, elhangzott egy-két lövés, de a tankokkal nem lőttek vissza, nem volt olyan veszély... Reggel aztán kigyalogoltam a Tiszai pályaudvarra, és az első adandó alkalommal hazautaztam a szüleimhez... Szóval ez volt az én részvételem a forradalomban.

Később hátránya származott belőle?

Nem származott. Nem voltam rajta a listán. Mivel én csak kis közkatoná voltam, nem vettem részt olyan eseményekben, amelyek feltűnőek voltak.

Meddig maradt otthon, a szülők közelében?

Úgy egy hónapig. Minden rendben volt. December táján mentem vissza Miskolcra, megtudni, hogy mikor folytatjuk a tanulmányainkat. Én már ötödéves voltam, csak a 9. félévi vizsgát kellett letennem, és a diplomatervet elkészíteni, majd a 10. félévben megvédeni. Az egyetemen ösztetálkoztam az egyik tankörtársammal, Havas Tamással, aki szintén érdeklődött, ő sem tudott már hazamenni. A megszokott közlekedés akkor még nem állt vissza, a Miskolc–Bánréve vonalon sem. Hol szálljunk meg? – ez volt a kérdés. Hát a diákszállóban, volt a felelet. Egyetlen diák-

szálló van nyitva, mondta a portás, a IV-es diákszálló, ott választhatjuk bármelyik szobát. Jól van. Kiválasztottunk egy négyágyas szobát, ablakai a diósgyőri út felé néztek. Persze megvolt bennünk az a félelem, hogy valaki, ez lehetett bárki, a matracba elrejtett egy pisztolyt, és abból nekünk bajunk lehet, méghozzá úgy, hogy nem is vagyunk hibásak... Akkoriban többfajta módon gondolkodtunk ezekről a kérdésekről, ugye. Nem ártott résen lenni... De sem a matracban, sem a párnában nem találtunk fegyvert. Égő lámpa mellett, ágyban fekve, elkezdtünk beszélgetni, hogy zajlott le, mint zajlott le a forradalom, mi történt Pesten. Ó Pest mellett laktam. Szódligetén vagy Dunakeszin. Az édesapja tagja volt a budapesti pártbizottságnak. Én nem sokat tudtam mondani, én egy vízműtelepen laktam, ott olyan események nem zajlottak, mint Pesten. Elég sokáig beszélgettünk. Tomi közben megborotválkozott. Az volt a szokása, hogy este megborotválkozik. Letette a borotvát, a zsilettet meg az óráját az asztalra. Éjfél felé járt már, épp le akartuk oltani a lámpát, amikor odakintről halljuk, teherautó fékez, és orosz vezényszavak hangzanak. Füleltünk. A barátom nagyon jól tudott oroszul. Én német kereskedelmi levelezésből érettségiztem, mivel kereskedelmi iskolába jártam, oroszra az egyetemen tanultam, államvizsgáztam is belőle, mégis úgynevezett kezdő oroszos voltam. Ő viszont haladó oroszos volt, nagyon jófejű gyerek. A vezényszavakból mindjárt értette: itt baj van. Az oroszok körülvették a diákszállót. Egyedül nálunk égett a lámpa. Rohantak fel oda, hozzánk. Bejött az egyik orosz: hole ruki, kiabálta, bejött a másik: hole ruki, bejött a harmadik, mi meg feltartott kezekkel álltunk az ágyon. Hát egyszer csak ki jött be az ajtón? Az egyetemi újság főszerkesztője, Pókos István orosz egyenruhában, és rázta a pisztolyt felénk, hogy mi partizánok vagyunk. Egy évvel járt felettünk. Ne hülyéskedj, mondom neki, hát ismersz bennünket! Egy pártalapszervezethez tartoztunk. Meg én már akkor is írogattam *A Mi Egyetemünk* című, hetente megjelenő lapba, mert olyan firkálósfajta vagyok. Hát ismersz bennünket, miért mondod ezt? Ekkor csendesebb lett, de amikor azt mondja neki a barátom: Az egyik szovjet katona elvitte a borotválkozó készülékemet, meg a karórámat, inkább azokat adasd vissza. No, akkor újra, még jobban begerjedt: rágalmazzuk a Vörös Hadsereget, meg ez, meg az. Mondja, hogy ő most akkor bevezényel mindenkit a szobába, és mutassuk meg, melyik katona volt az. Bejött mindenféle marcona fiú, kirgiz meg ki tudja, miféle abba a kis négyágyas szobába. Emeletes ágyak voltak benne. No, melyik volt az? – kérdezte. Nincs köztük – válaszolta Tomi. Mígnem az egyik kiskatona elszólta magát, de kérdezve: Az vitte el, aki előttem járt bent? Igen, az, felelte a tan-

körtársam. A mi főszerkesztőnk kiment, és nemsokára hozta a karórárt meg a borotvát. Akkor mondta: Hát van a Vörös Hadseregben is megvédett katona... Ez egy kis epizód abból az időből... Pókos István egyébként a Szovjetunióban tanult, összejött egy orosz nővel, és állítólag emiatt hazasuppolták, mert akkor ezt nem nézték jó szemmel. Később a feleségét és a gyerekét is utánaengedték az államközi megállapodás alapján. A miskolci egyetemen végzett. Az október 25-ei nagygyűlésen ott tüsténkedett az aula tetején, húzta a mikrofonkábelt, szerelte a hangosítást. November 4-én pedig orosz katonaruhába öltözött, és tolmácskodott, illetve részt vett a megtorlásokban.

Aki nem ismeri kellően azt a rendszert, a Rákosi-korszakot, illetve 1956 történetét, azt talán megdöbbeníti a tény, hogy Kúti István a kommunista párt tagja volt, egyben pedig a forradalom közkatona. Pedig ez egyáltalán nem számított ritkaságnak a forradalomban.

Ez így igaz. Attól, hogy párttagok voltunk, még nyitva volt a szemünk meg a fülünk... S furcsa mód itt jut eszembe, ismerjük a történelmet, aki pedig már akkor felnőttként élt, személyesen is tapasztalhatta, akár maga körül is, hogy hány meg hány nyilas párttagból lett kommunista párttag 1945-ben vagy utána. Csak nem volt ajánlatos beszélni róla, mert lesújthattak rá, sokszor épp azok, akik ugyanúgy „sáros”-ak voltak. Ma már, a rendszerváltás óta bárki olvashat erről... Apropos, rendszerváltás: akkor ugyan hány kommunistából lett rendszerváltó MDF-es, SZDSZ-es, majd idővel fideszes?

Szó se róla... De 1956-nál maradva, jól tudjuk, hogy igen sok párttag állt tiszta meggyőződésből és őszinte hittel a forradalom és szabadságharc mellé. Sokakat közülük később internáltak, börtönbe csuktak vagy éppenséggel felakasztottak. Például a Tűzoltó utcai szabadságharcosok legendás parancsnokát, az Auschwitzot is megjárt Angyal Istvánt vagy egyik társát, a rádiódramaturg Szirmai Ottót... Kérdéssel viszont azt tudakolnám, hogy Kúti István milyen indítékokra lépett be olyan fiatalon a kommunista pártba?

Mi sem egyszerűbb: hittem, mint nagyon sokan... Hittünk abban, amit hirdettek a munkáspártok, a kommunisták... Egyébként ugyanaz a magyarázata ennek is, mint a nyilas párt vonzerejének: annak is hittek. Ez így függ össze... Ózdon a gyárban, a hivatalházban alapszervi DISZ-titkár voltam, és ott lettem MDP-tagjelölt is... De az én mozgalmi életem megkezdődött már az iskolában. A kereskedelmiben diákszövetségi titkár voltam. Aztán elmentem dolgozni, és a gyárban, a hivatalháznál ez folyta-

tódott. A háború után nagy volt a lelkesültség az emberekben, hogy egy más, egy jobb világot építünk majd. Tehát engem is a hit vezetett a kommunista pártba... Végül az egyetemen vettek fel. Azt hiszem, másodéves lehettem. Mert először nem vettek fel. Bevallottam ugyanis, hogy templomba járok. És ezt nem szabad lett volna... De hát én a vallásosságot a szülői házból hoztam, a nagyszüleimtől meg a szüleimtől kaptam. Miskolcon soha nem voltam templomban. Mindig csak otthon, amikor hazamentem a telepre. És katolikus templomba jártam, mert görög katolikus akkor még nem volt Ózdon. Apám volt görög katolikus, így lettünk mi – gyerekek – is azok, anyám pedig római katolikus vallású volt. De az ő anyja, a nagyanyám is járt görög katolikus misére, nem találtunk ebben semmi rosszat... Amikor nem vettek fel a pártba, természetesen nem örült az ajánlóm, és azt mondta, nem kell azt megmondani, hogy templomba járok. A következő felvételi kísérletnél elhallgattam ezt a dolgot, és felvettek... Egészen 1956-ig voltam párttag. De azóta, ha kérdeztek, hogy tagja vagyok-e a pártnak, vagy kérték a rendszerváltás után is, hogy lépjek be valamelyik pártba, mindig azt mondtam: Én már voltam párttag, legyen már más is.

Mindabból, ami elhangzott közöttünk, arra következtetek, hogy nyugodt légkör vette körül a Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki Egyetemen. Szorgalmasan tanulhatott, készülbetett a jövőjére, komolyan nem háborgatták.

Volt azért egy esetem, ami meleg pillanatokot okozott nekem, ma már azonban csak nevetek rajta, megmosolygom. Történetesen 1955 tavaszára gondolok, amikor megkaptam a „részeges kohász” kitüntető címet.

No, ez érdekes, ez a „részeges kohász” kitüntető cím. Mivel érdemelte ki?

Kohászbált rendeztünk az egyetemen 1955. március 12-én. Társaim ismertek, tudták, hogy nem tudok táncolni, ezért arra kapacitáltak, hogy vállaljam el a pénztárosi teendőket. Gáspár Jenő, alias Gazsi, tankör- és szobatársam meghívta egykori bányászbarátait, akik butykossal és tömött pénztárcákkal felszerelve meg is érkeztek. Szálláshelyük természetesen a szobánk volt. A társaság jól érezte magát a bálon, utána még a szobánkban is folytattuk a mulatozást. Rövid éjszakai pihenés után Gazsi barátait kikísértük a vasútállomásra. A Tiszai pályaudvar Utasellátó Vállalat-i vendéglőjében – ahogyan neveztük: restijében még búcsú poharat ittunk, egyben köszöntve egyiküket a névnapja alkalmából. Emellett természetesen tettük a szépet a csinos felszolgáló kisasszonynak. A fiúkat kikísértük a vonathoz, majd villamosra szálltunk, és nótázásba kezdtünk. Öten vol-

tunk. Délután három óra körül járhatott. Az akkori egyetlen villanyrendőrnél leszálltunk, és még egy-két kocsmába bementünk a hangulat szinten tartása érdekében. Végül a Csaba vendéglőben kötöttünk ki, és megéhezvén, enni akartunk valamit. Alig telepedtünk le, kezdtük máris a nótát. Ekkor megjelent az asztalunknál egy hölgy, és felszólított bennünket, hogy ne hangoskodjunk. Erre Narancsik Pali nagy komolyan ránézett és megkérdezte: Tessék mondani, mióta parancsolnak itt a kurvák? A nő elkezdett sápítozni, és bejelentette, hogy azonnal megy a rendőrségre. Elrohant. A vendéglő közönsége pedig, vasárnap lévén, telt ház volt, adta ránk a kabátokat, hogy azonnal tűnjünk el, mert ők ismerik a hölgyet. El is tűntünk. A buszmegállóban mondom a társaimnak: A jegyeket én veszem meg, és a kalauznőre ne leheljetez rá, mert rögtön elájul; meg nóta, kuss! Isteni csoda, hogy így csendben elértünk az Egyetemvárosig. De ahogy leszálltunk a buszról, az első mindjárt nótázni kezdett. Magyar nótákat, népdalokat harsogva értünk a lakhelyünkre, a IV-es számú diákszállóhoz, és még odabent is folytattuk az éneklést. Szerencsétlenségünkre a portán épp akkor telefonált a VI-os diákszállóban lakó Berkes József gépészmérnök hallgató, aki már nős volt, és a feleségéhez orvost kívánt hívni. Az ő lelkiállapota meg a mi vidámságunk nem egy hullámhosszon volt. Meg akarta tudni a nevünket, de mi szétfröccsentünk a szobákban. A neveket persze mindjárt megérdeklődte, meg egyébként többünket is személyesen ismert, aminek az lett a következménye, hogy négyünket – ötünk közül – a következő héten, esténként elbeszélgetésekre invitáltak hol a pártalapszervezethez, hol a Vöröskereszthez, hol meg a DISZ-bizottságra. Igyekeztek tudatosítani bennünk, hogy „az alkohol öl, butít és nyomorba dönt”. Meg hogy az állam nem azért adja az ösztöndíjat, hogy azt az egészségünk károsítására, alkoholra költsük...

Ennek lett betetőzése a fegyelmi eljárás. *(Már a történet mesélésének az elején elkezdett kutatni az iratai között, mint kiderült, azért, hogy a fegyelmi határozatot megmutathassa. Megtalálta, és rögvést bele is olvasott.)* „Kuti /Kuzmicskó/ István... III. éves kohómérnök hallgató ellen... fegyelmi eljárást indítottam. A lefolytatott fegyelmi eljárás során a Fegyelmi Bizottság javaslatára... 'szigorú megrovás'-ban részesítem... fellebbezésnek helye nincs. Elrendelem, hogy a Kohó- és Bányamérnöki Kar Dékáni Hivatala ezen fegyelmi határozatot a kari hirdető táblára egy heti időtartamra függessze ki, a büntetett hallgató törzskönyvébe és leckekönyvébe vezesse be, valamint annak másolatát a személyi iratgyűjtőjébe helyezze el, és a kiszabott büntetés megnevezését, időpontját a hallgató statisztikai lapjára jegyezze fel. Indoklás: Nevezett 1955. március 13-án negyed magával... annyira

leittasodott, hogy hangoskodása és magatartása miatt mind a négyüket a vendéglőből kiutasították. Ezek után Miskolcon a Csaba és a Muskáti vendéglőben fogyasztott szeszesitalt, majd onnan hazatérve hangoskodásával – társaival együtt – 22 óra után a diákotthon rendjét zavarta... tagadásával szemben tanúkihallgatás vált szükségessé, és csak így vált bizonyíthatóvá, hogy a diákotthon rendjét zavarta, és a cselekmények elkövetésében Szabó Miklós III. éves kohómérnök hallgató is részes volt. Súlyosbító körülménynek kellett venni, hogy a fegyelmi bizottsági tárgyaláson a bizottsági tagok kérdéseire nevetgélve, gúnyos válaszokat adott. Miskolc, 1955. április 12. Pattantyús Á. Imre sk. dékán”

Hát ez nem akármilyen! De miért nevetgélt és gúnyolódott a fegyelmi tárgyaláson?

Mondom tovább, majd kiderül... Valamilyen trükk miatt csak négyünket idéztek meg a fegyelmi tárgyalásra, ötödik társunkat, Szabó Miklóst nem.

Mi lehetett ennek az oka?

Talán valamiféle koncepció... Megkérdezték, hogy melyik kocsmában ki mennyit fizetett, mit fogyasztottunk. Elsoroltam. Majd jött a szöveg, és a kérdés: Nem szégyenlem-e magam, hogy az állam által adott ösztöndíjat tankönyv helyett italra költöttem? Ezzel aztán betelt nálam a pohár, és szemtelenül válaszoltam. Elmondtam, hogy most már unom, hogy ezért az egyetlen botlásért egy hete hallgatom, illetve hallgatjuk ezt a szöveget, pedig mi tanulni jöttünk az egyetemre, nem pedig elbeszélgetésekre járni. Kíváncsi vagyok, hogy a közelgő Gábor napon Könczei elvtárs vizet fog-e inni az őt köszöntő barátaival. Egyébként is én már Kúti vagyok, és nem Kuzmicskó; ekkor történt ugyanis a névmagyarosításom. A határozatot pedig szíveskedjenek a falum tanácselnökének és plébánosának is megküldeni, hogy a tanács hirdetőtáblájára meg a templom ajtajára is ki-függeszszék, a kisbíró pedig tegye közzé, hadd tudja meg a világ, milyen falubelijük jár az egyetemre... Pattantyús Á. Imre dékánunk sokáig nem akarta aláírni a fegyelmi határozatot, mert – ahogy mondotta –: Édes fiaim, fáj a lelkem, és szégyellem, hogy ilyen papírokat kell aláírnom. Az egyetem különböző hivatalai – pártbizottság, DISZ-bizottság, rektori hivatal stb. – addig zaklatták a dékán urat, hogy „példát statuálva” kénytelen volt aláírni a fegyelmi határozatot.

A „részeses kobász” szerencsére nem lett részeskedő ember, amit csak az Olvasók megnyugtatóására hangsúlyozok... Ugyanakkor a szavaiból kivehető, hogy akadt egy-két furcsa ember a miskolci egyetemen is. Salgótarjániakkal találkozott-e?

Nem találkoztam. Csak Salgótarjánba kerülésem után több évtizeddel később derült ki, hogy a Pozsik testvérek oda jártak. Munkatársaim voltak a kohászati üzemekben, de arról az üzemből semmit nem tudtam, hogy ők is jártak a miskolci egyetemre. Nyugdíjas korunkban egy beszélgetés alkalmával tudtam meg a fiatalabb Pozsiktól, hogy 1956-ban ők szintén a miskolci nehézipari műszaki egyetemen tartózkodtak. Pozsik János első éves volt, a bátyja, Pozsik László feljebb járt, azt hiszem, másod- vagy harmadéves volt. Jancsit meg is hívtam aztán egyszer, még évekkkel ezelőtt a Salgótarjáni Erdély-Körbe, ahol előadást tartottam 1956-ról, egyetemi nemzetőrként szerzett tapasztalataimról. A hozzászólásában elmondta, hogy ő 1956 októberében a miskolci repülőtér őrzésére volt beosztva. Ott valamilyen dátumot is említett, hogy mikor érkezett meg a miskolci repülőtérre egy katonai repülőgép, magas rangú magyar katonatisztekkel, akik a Píngyom-tetőn elhelyezett orosz parancsnokságra mentek. A pilóta ottmaradt a repülőtéren, és Pozsik Janit rá akarta beszélni, hogy menjen vele ki Nyugatra, mert itt már mindennek vége, semmi keresnivalójuk nincs. Pozsik Jani, ahogy mondta neki, te hülye vagy, hát úgy lelőnek, mint a huszonegy. A pilóta a fejét csóválta, az nem létezik, mondta, mert ő tudja, hogy milyen alacsonyan kell szállni ahhoz, hogy a radar ne észlelje a repülőgépét. Jancsi ennek ellenére sem volt hajlandó vele menni, de a légszavár megforgatásával ezt a katonai repülőgépet ő indította el. Aztán mi történt, hogy történt, azt már ő sem tudja.

Jani másik története arról szólt, hogyan jöttek az orosz tankok Sajószentpéter felől a repülőtérre... Ezen én meglepődtem, mert a repülőtér északra van Miskolc fölött, de az oroszoknak logikusan nem onnan kellett volna jönniük, hanem keletről vagy délről, a Tisza felől. De hát ezek szerint valahogy mégsem... A reptéri egyetemi őrségnek, ha jól emlékszem, golyószórójuk volt, és Jancsi őrkollégája azt mondta, amikor meglátták az oroszokat, hogy na, jó, akkor adjatok egy tárat, és lövünk. Jancsi azt válaszolta erre, hogy nem lövünk, hanem menekülünk; olyan sokan jönnek, meg tankok ellen golyószóróval nem lehet győzni. És akkor elszaladtak. Igen ám, de katonaruhában voltak. Útjukba esett egy mezőgazdasági termelőszövetkezet, oda beszaladtak ruháért. Az emberek segítettek nekik gyorsan átöltözni. Úgyhogy mire az oroszok odaértek, az emberek már azt mondták, hogy ezek a mi embereink, katonákat nem látunk, illetve láttunk egy csapatot, de azok elmentek arra felé, északra. Az oroszok meg elmentek utánuk. *[Pozsik János a következőképp mesélte el a Nem csak szobrok vagyunk című, az „1956 öröksége” Alapítvány által kiadott könyvben: „Hajnal 4 tájban volt már az idő, vártam a váltást, de mondták, hogy*

szól a magyar Himnusz, és Nagy Imre beszél. Robantunk be a rádióhoz, közben Miskolcnál az egyik hegyen állomásozott vagy 3000 orosz katona... Onnan nyomjelző rakétákat lőttek ki, tudtuk, hogy már valami baj van... kiszaladt mindenki a fegyverekkel együtt, Antinál ott volt a golyószóró, és néztük, hogy mi van... Jöttek a szovjet csapatok... nagyon közel voltak a tankok... elment vagy 50 tank, amikor 3 tank meg bekanyarodott a repülőtér felé. Anti felvette a tüzelőállást, és kért engem, hogy vigyem oda a tárat, ami olyan volt, mint a nagyobb lapos tányér. Én meg mondtam, ne hülyéskedjen, hogy tankra akar lőni... Nem hallgattam rá, hanem szaladtam a többiek után, a Sajó felé, de a tank pillanatok alatt odaért, és kezdtek lövöldözni, azt hittük, hogy a fejünk fölé lőnek, ijeszgetésképpen... és hát akkor láttam, hogy a mellettem 5 méterre lévő korbadt, letöredezett fa ágai repülnek szét... akkor döböntem rá, hogy hát ezek ránk lőnek. Amikor elértük a Sajó-partot, ami olyan 150 méterre volt onnan, ahol tartózkodtunk, akkor átszaladtunk a Sajó gátján, és az Isten rendelkezett, hogy ott egy csónak, és benne voltak az evezők. Így át tudtunk menni a túloldalra, nem volt szélesebb a folyó olyan 15 méternél, ki sem kötöttük a csónakot, csak szaladtunk. 1 perc múlva már láttuk, hogy a tank fent van a töltés tetején. A tanknak a csövét még láttuk is, ahogy forgatja, és mivel olyan meredek volt a belső rész, hogy nem tudott átjönni, akkor elment... Közben tőlünk jobbra, olyan 200 méterre volt több épület, később megtudtuk, hogy ez ilyen állami gazdagság volt. Ott az egyik fal mellől egy illető integetett, hogy menjünk oda. Négykézláb kúsztunk, fel sem mertünk állni... voltak ott vagy 3-4-en, akik mondták, hogy azonnal vessük le az öltözékünket. Elvették a fegyvereket, és egy (...) trágyadomb alá belökdöstünk mindent. Nekem is adtak egy olajos overállt, szakadt volt, meg egy gumicsizmát. Pillanatok alatt átöltöztünk. 10 perc sem telt el... jött egy dzsip, amin 8-an ülhettek. A vezető mellett ült egy orosz sapkás tiszt, kérdezte, hogy hol vannak a katonák. Az egyik traktoros azt mondta, hogy a sportrepülőtér felé szaladtak, még mutatta is, hogy merre van. Aztán a munkások azt javasolták, hogy széledjünk szét.” – S. L.]

Jancsinak a harmadik története 1957. február 20-ához kötődik. Ma már a „néma ellenállás megtörésének napja”-ként emlegetjük ezt a dátumot. Ekkor nyílt ki a szemünk, és vettük észre, hogy akik köztünk jártak-keltek a forradalmi napokban, nem mind érezték velünk együtt, nem voltak forradalmi érzelműek, figyeltek, jegyzeteltek. Jelentéseikkel, majd a KISZ nevében adott káderjellemezéseikkel nem egy társunk jövőjét tették tönkre. Kettőt konkrétan megemlítek, akiről én tudok. Az egyik Persik Lajos okleveles kohómérnök-társunk, akit mindig utolért az egyetemi KISZ le-sújtó jellemzése. Hiába vették fel fizikai munkára, a jellemzés megérkezése után elbocsátották. Tudomásom szerint még a 80-as években sem neveztek ki vezető állásba e „flepp” miatt a Tűzhelygyárban. De ugyanez

történt Havas Tamás okleveles kohómérnökkel is, akivel a már mesélt decemberi kollégiumi kalandot átéltem. Tamás is fegyveres nemzetőr volt az egyetemen... De térjünk vissza gondolatban 1957 elejére. Az egyetemen február 20-ára már megszervezték az új kommunista pártot, az MSZMP-t, és szerveződött ifjúsági szövetsége is, az egy hónap múlva országosan zászlót bontó KISZ, de működött még a párttól és a kormánytól független diákszervezet, a MEFESZ is. A karhatalmisták nyomozásai zavarták a tanulást is. A forradalomban részt vevők ellen pedig már elkezdődött a megtorlás. Az egyetem kommunista vezetői úgy gondolták, hogy erejüket most már nyugodtan megmutathatják, és az egyetem főépületére kitűzték a vörös zászlót és a magyar zászlót. Az erős szélben azonban a magyar zászló gyenge rúdja hamar eltörött, és a zászlót elsodorta a szél. A vörös zászló állta a sarat. Ezt meglátva a hallgatók, a diákszállóknban mindenféle piros edényt, pulóvert, nyaksálat, abárolt szalonnát stb. kiakasztgattak az ablakokba. *[A jelen volt Pozsik János emlékezete szerint: „A tanulmányi osztály épületén, az aula tetején, egy nagy, magas rúdon olyan vörös zászló lengedezett, mint egy fél teniszpálya. Nézem... magyar zászló meg nem volt. Beszélgettek is jó hangosan, hogy micsoda dolog, hogy kitették a vörös zászlót, a magyar zászlót meg nem, ez mindenkit dübített... végül addig-addig beszéltek, hogy mi is kitettünk mindent az ablakba, ami piros volt... egy kollégiumon volt kb. 70 ablak. Kérdezték, hogy kinek milyen piros dolga van. Nekem nyakkendőm volt, kiakasztottam azt. A másik kitette a piros kendőjét, az egyik gyerek meg a piros bőrröndjét. Aztán volt egy piros edény is, kiakasztotta. A másik azt mondta, hogy nincs neki piros, de mi tudtuk, hogy van neki abárolt szalonna... tegye ki azt... Volt rajta egy madzag, egy drótból csinált kampót, kiakasztotta a korlátra. Kinéztem az ablakon, volt, aki a papucsát, köntösét, mindenki kiakasztott valamit. Ennek öröme kérttyáztunk, pont az ablakkal szemben ültem, egyszer csak a piros szalonna emelkedik, és meggy felfelé. A felettünk lévők el akarták lopni, mint a borgászok. Mondom is, nézd már, ott megy a szalonnád! Szalad is utána, sirt is, hogy megették... [Végül] Nagy nehezen beletörődött.” – S. L.]*

Ezután rendőrök és pufajkások szállták meg az épületet, és akiket ott találtak, azokat egy lista alapján összegyűjtötték az I-es és II-es előadóba. Volt listájuk, mert az egyik évfolyamtársam a miskolci pufajkásoknak az egyik vezetője volt, és nála volt a névsor, hogy kiket kell összeszedni. Mivel őt az uv-ja – vagyis az utóvizsgálója – miatt 1954-ben eltávolították az egyetemről, jött bosszút állni. Volt egy Fekete László nevű docensünk, akit meg is pofozott a diákok előtt. Ő volt a retorzió egyik vezetője... Összeszedték hát Pozsik Janit meg Pozsik Lacit is. A II-es előadóba kerültek. Sokáig voltak bent, úgyhogy már végére kellett Jancsinak menni.

De kimenni csak úgy lehetett, ha kikéredzkedett, és kikíséri őt egy pufajkás. Közben Jancsi megismerte az egyik pufajkást, tarjáni volt, meg is nevezte nekem, de nem jegyeztem fel a nevét, aztán egy másik tarjánit is megismert... Jancsi elhozta volna a még élő pufajkást az Erdély-Kör rendezvényére, de egykori pufajkás társai lebeszéltek, és így nem jött el. Kár érte... No, azt mondja Jancsinak ez a tarjáni pufajkás: Jó, kikísérlek, de aztán ne gyere vissza! Hát azt nem tehetem, itt van a bátyám is valahol, felelte Jancsi, mert akkor még nem találkoztak össze a zúfolt II-es előadóban. No, jó, akkor szólsz a bátyádnak, és kikéredzkedtek, én meg a kollégám kikísérünk benneteket, és nem kell visszajönnötök. Szóval így menekültek meg, és jöhettek aztán haza. A két tarjáni pufajkás segített nekik... Addig, amíg Jancsitól ezt nem hallottam, csak arról tudtam, hogy az akcióban borsodnádasdi pufajkások is részt vettek a helybelieken kívül. De ahogy Jani mondta, Salgótarjából is érkeztek pufajkások külön teherautóval. Ezek tehát határozott céllal jöttek ide, előre megszervezeten. Azt mondom, hogy még a zászló kitűzése is eleve provokáció volt. Hogy legyen egy alkalom, amikor kieresztik a gőzt. *[Pozsik János elbeszélése a már hivatkozott könyvből: „A dekorálástól kb. 2 óra telt el – egyszer csak látom, hogy ponyvás teherautó jön, bokrokon-füvön keresztül... Vagy 10 teherautó jött még. Pufajkások ugráltak le róla, híre mehetett, hogy mi kicsúfoljuk a szovjeteket. Robannak föl a szobákba, voltak vagy 150-en... letettük a kártyát... géppisztollyal jöttek... Bejöttek vagy 6-an, pufajkások, a tiszt mindjárt: álljatok körbe! Az asztalnál álltunk körbe, mindjárt az elsőt megkérdezik: te honnan jöttél?... Mi az apád? Bányász. Bányász? Oszd ilyen dolgot csináltál? Szegény gyerek mezítláb volt egy vietnami papucsban, a csizma sarkával a lábujjára taposott... a vér kifreccsent a lábujjából. Feljajdult, de még egy pofont is kapott... amikor az ötödiket pofozta, akkor a folyosón megszólal a bangosbemondó, hogy azonnal menjen minden hallgató a kettes előadóba... Ez volt a második legnagyobb terem... a géptan tanszék előadója... Akkor már félig volt, mikor odaértünk, én kerestem a bátyámat, de nem találtam... Voltunk vagy 7–800-an. A padsor mellett is szorosan álltunk, az előadó-pódiumon is, nem tudtuk, hogy miért vagyunk ott...” – S. L.]*

A Pozsik testvérek nem tanultak tovább, a végzős hallgató Kúti István viszont vizsgament az egyetemre. A forradalom után mikor folytatódott a félbeszakadt tanítás?

Január közepén. Akkorra rendeződött a helyzet. Az utolsó vizsgámat, a leckekönyvem tanúsága szerint, 1957. március 8-án tettem le. Nem halasztással, nem utóvizsgálással, mert nekem ilyen vizsgáim sohasem voltak. Ezzel, a négy és fél éves tanulás után, megszereztem a végbizonyítványt, az úgynevezett abszolutóriumot... Ha nincs forradalom, nincs szabad-

ságharc, akkor természetesen előbb megszerezhettem volna: már januárban... Utolsó vizsgám sikeres letétele után nekiláthattam a diplomatervek elkészítésének. Komoly napok és hetek következtek. Sok olvasás, tanulás, spekulálás. Végül elkészültem a diplomamunkámmal is, melyet az állami vizsgabizottság előtt sikeresen megvédtem május 29-én. Ezzel véget ért az „aranyélet” az akkor már Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem kohómérnöki karán, és elkezdhettem munkahelyet keresni.

A szocializmusban az nem volt nehéz.

Hát igen, volt, amikor nem volt nehéz... és volt, amikor igen nehéz volt. 1957-ben épp ez utóbbi helyzet állt fenn.

Meglep vele, ezt nem gondoltam volna.

Amikor a forradalmat és szabadságharcot az oroszok leverték és szétlőtték a diákszallót, meg szétzavarták a tanári kart és az egyetemi hallgatókat, akkor minket, miskolci egyetemistákat „bükki partizánok”-nak tituláltak, majd amikor már az elhelyezkedésünk került szóba, „ellenforradalmár egyetemista”-ként emlegettek, úgyhogy egyáltalán nem volt könnyű munkahelyet találni. Másrészt létszámcökkentés időszak volt, folyt az úgynevezett racizás... 1956-ig az volt a gyakorlat, hogy az egyetem küldte ki a végzeteket valamelyik vállalathoz. Ez 1957-ben megszűnt, és mindenkinek magának kellett helyet keresni.

Merre kerestél helyet?

Harmadévben a Borsodnádasi Lemezgyárban voltam termelési gyakorlaton, így hát oda akartam menni. Végül azonban az egyik tankörtársamat vették fel, aki a KISZ-be és a pártba is belépett. No, de akkor én már Ózdon kereskedtem. Mert hova menjek, ha nem oda, ahol már voltam egyszer. Kis szerencsével sikerült is, 1300 forintos gyakornoki fizetéssel. Igen ám, de a beruházásról csábították el az embereket Dunaújvárosba, a hiányzók munkáját pedig át kellett venni. Így lettem az Ózdi Kohászati Üzemeknél beruházó, így lett meglehetősen hamar 500 forinttal több a fizetésem, ami aztán feszültségekhez vezetett a környezetemben. De ezek ecsetelése sok időt venne igénybe, erről nem beszélek. Inkább elmondom, hogyan jöttem el Ózdról Salgótarjánba. Persze azóta már tudom, hogy Antal Gyula utódja, az ózdi termelési főmérnök ajánlott neki, mivel Antal Gyula akkor már a Salgótarjáni Acélárugyár igazgatója volt, és Antal panaszkodott neki, hogy beruházási problémái vannak, helybeli emberekkel nem tudja megoldani. Hívd el a Kútít, az egy összeférhetetlen alak ugyan, de ért a dolgokhoz, és jó lesz ott neked. Így aztán Antal

Gyula elhívott... Akkor már Salgótarjánban volt Ózdról, Antalón kívül, Ürmössy László, dr. Szabó Lajos, az üzemi orvos, tehát én voltam a negyedik.

Milyen információi voltak a nógrádi megyeszékhelyről, az egykori Rima-gyárról?

Akkor jártam először Salgótarjánban. Ez 1963 februárjának végén vagy márciusában lehetett, mert az áthelyezésem, és a feleségemét, akkor írták alá... Antal Gyula behívott az irodájába, és csak azzal beszélgethettem, akit ő behívott, illetve csak igent és nemet lehetett mondanom. Megkérdeztem a feleségemet, mit mondjak. Igent, felelte. Jó, akkor igent mondtam... A gyárnak még csak egyetlenegy személygépkocsija volt, ez is érdekes. A pártbizottságtól kértek kocsit, hogy az elbeszélgetés után elérjük az ózdi buszt. Az volt az utasítása a sofőrnek, hogy addig vigyen bennünket, amíg utol nem éri a járművet. De elértük az indulást. A buszon aztán megkérdeztem a feleségemet, hogy miért kellett igent mondanom. Mert Salgótarján szép város, ezt felelte. Erre elmosolyodtam, hiszen a városból semmit nem láttunk: esett az eső, az esernyő alatt csak a járdán lévő kátyúkat kerülgettük. Hogy mi volt benne a szép, nem tudom. Az, hogy Ózdon csak én voltam „gyüttment”, itt pedig mind a ketten „gyüttmentek” leszünk? Feleségemet a szerkesztési osztályra vették fel, én meg beruházási csoportvezetőnek jöttem. Sokféle beosztásban dolgoztam, egy rövid időre el is mentem a gyárból, ám végül mégiscsak visszajöttem szeretett vállalatomhoz, az SKÜ-höz, amikor a Központi Vasöntöde – másképpen a Kisterenye térségében építendő Centrolit – beruházása lekerült a napirendről. Szervezési osztályvezetőként vállalati gazdasági munkaközösségekkel is foglalkoztam. Ez a gyakorlat és tapasztalat vitt aztán engem – a némileg megváltozott nevű – gmk-kba. Leszármoltam a gyárból, és több kisvállalkozásnak a gazdasági vezetője lettem, részmunkaidőben. Közben belekóstoltam a társasház közös képviselőségébe is. A Polipressz Kft-nél fordítási irodavezető voltam. A Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság tagja, majd a Nógrád megyei szervezet titkára, később elnöke lettem. Munkahelyi vezető- és továbbképző tanfolyamokon oktattam. Én voltam Nógrád megyében az a manusz, aki három helyről ment nyugdíjba, azaz három vállalat keresetigazolása lett a nyugdíjam alapja. Vizsgálta is mindenféle társadalombiztosító szervezet, de nem tudtak belekötni, még munkaügyi bírósági per is lett az ügyemből, de azt is megnyertem.

Amint említést tett róla, számos vitabeszédben került aktív dolgozó korában. Véleménye szerint miből származtak ezek a konfliktusok?

Azt hiszem, hogy a szókimondásomból, meg abból, hogy a félénk telepi kisfiút megtanította az élet arra, hogy ne hagyja magát, ha úgy érzi, hogy igaza van. Az egyik barátom a következőképpen határozta meg ezt a „hibámat”: Neked az a bajod, hogy mindig fejjel mégy a falnak. Mondta ezt akkor, amikor Antal Gyula igazgatónak is nemet mertem mondani. Én, a kis osztályvezető, amikor a főosztályvezetők, gyárrezslegvezetők csak lapítottak, sunyítottak, féltve a prémiumot, a kiváló jelvényt meg tudom is én, micsodát még... Egy családi összejövetelen, iszogatás közben, Feri öcsém megkérdezte édesapánkat, miért nevelt minket becsületesnek. Apámnak a tömör válasza az volt: Miért; mert nehéz becsületesen élni, fi-am, de jó; mert a lelkiismereted mindig nyugodt lesz.

Beszélgétsünk végre érve egy kis összegzést kérek a forradalomról és szabadságharcról. Milyen tanulságokat von le a jelen számára?

Azt vallom, hogy 1956 történetéről nem lehet eleget beszélni. Ezt többek között onnan tudom, hogy évfolyamtársaimmal sokáig éves rendszerességgel találkoztam, és mindig tudtunk egymásnak újat mondani a „dicsőséges szép napokról”. Amikor felelevenítettük az eseményeket, mindig áthatott bennünket a lelkesedés. Amit akkor tettünk fiatalos hevületünkben, arról egyikünk sem gondolta, hogy amit teszünk, az hőstett, nem gondoltuk, hogy a magyar nép, mint porszem, zavart okozhat a világtörténelem gépezetében. 1956 a nemzeti összefogás, a fáradságot nem kímélő helytállás, az erkölcsi tisztaság ragyogó példáját mutatta a világnak. Követeléseinkben a legfontosabb helyet a szabadság kapta. Minden egyetemista, egyetemi tanár, minden munkás, város- és falulakó polgár örült, vidám volt, mosolygott és tette a dolgát, önként vállalt feladatát. Aki nem akart részt venni a forradalomban, az hazamehetett „az anyukája szoknyájához” vagy lustálkodhatott a diákszállóban. Én persze ilyen egyetemistákról nem tudok. De nem is egymás figyelésével voltunk elfoglalva. Élveztük a váratlanul ránk szakadt szabadságot, és felszabadultan, örömmel láttuk el a feladatunkat... Hosszú ideje már azt vallom, hogy 1956 igaz történetét csak akkor lehetne megírni, ha mindenki, aki részt vett benne bármelyik oldalon, megírná a visszaemlékezését, majd azt egy hozzáértő szerkesztőbizottság összefésülné. Hiszen én csak annyit tudok belőle, amennyit láttam, ahol részt vettem; de hogy a társaim máshol mit csináltak, azt csak az ő elmondásaikból tudhatom... Sajnos a meghaltak, vagy a beszélni, emlékezni nem akarók miatt ez az „igaz történet” már soha nem születhet meg. Az egyes visszaemlékezések pedig csak epizódok.

Zárásképpen álljon itt két 1956-os Kúti-vers:

Cím nélkül

„'56, te fényes csillag,
Jaj, de szépen ragyogtál,
Utána meg sok fájdalmat
És bánatot okoztál.”

1956

Ötvenhat,
ötvenhat
örömek,
bánatnak
forrása,
csak te vagy!
Október
öröme,
november
szégyene,
az egyik
szabadság,
a másik
elnyomás.
Mindkettő
a hazánk
jelképe
örökre.

*(Írásunk a szerző Velünk történt – Tények és következmények 1956 című,
megjelenés előtt álló, újabb könyve egyik fejezetének rövidített változata.)*